

DOI: 10.31648/kpp.9751

Bartosz Zając

Zakład Karny w Barczewie

ORCID: 0000-0002-4819-4313

bartoosz.z@interia.pl

Resocjalizacja osadzonych niebezpiecznych – problemy i możliwości

Wstęp

Jak wskazuje Henryk Machel, resocjalizacja penitencjarna stanowi „proces poprawczy, który zwykle jest inspirowany, indywidualnie programowany, profesjonalnie realizowany i indywidualnie oceniany przez personel penitencjarny”¹. Z kolei według Jerzego Migdała „resocjalizacja oznacza proces zmian w obszarze osobowości człowieka, którego celem jest zlikwidowanie lub znaczne zmniejszenie jego niedostosowania społecznego. Polega głównie na korekcie ukształtowanej struktury osobowości”². To jedno z najważniejszych zadań w polskim systemie penitencjarnym, skierowane do całej populacji osób pozbawionych wolności.

Niniejszy artykuł stanowi próbę określenia problemu oddziaływań resocjalizacyjnych prowadzonych wobec szczególnej grupy osób pozbawionych wolności tzw. osadzonych niebezpiecznych, którzy stwarzają poważne zagrożenie społeczne lub zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych. Punktem wyjścia będzie analiza zróżnicowanej terminologii dotyczącej statusu osadzonego niebezpiecznego. W dalszej zaś kolejności wskazane zostaną przesłanki kwalifikacyjne pozwalające nadać status „N”, możliwości oraz bariery resocjalizacyjne.

¹H. Machel, *Resocjalizacja penitencjarna. Istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1, s. 180.

²J. Migdał, *Resocjalizacja skazanych – utopia czy perspektywiczne wyzwanie*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 61, s. 108.

Problematyka osadzonych niebezpiecznych

W polskim systemie więziennictwa przebywa łącznie 183 osadzonych (3 kobiety i 180 mężczyzn) o statusie niebezpiecznym. Najwięcej z nich przebywa w jednostkach penitencjarnych podlegających pod Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Lublinie (33 osoby) i Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Opolu (29 osoby), najmniej zaś w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w Katowicach (2 osoby) i w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w Warszawie (1 osoba)³. Osadzonych niebezpiecznych osadza się w specjalnie do tego przystosowanych oddziałach mieszkalnych lub też wyznaczonych celach w ramach innych oddziałów⁴. Mogą one mieć charakter oddziałów szpitalnych, diagnostycznych, terapeutycznych (dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo; w tym w oddziałach objętych programem terapii dla sprawców przestępstw popełnionych w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych; dla osób uzależnionych od alkoholu, celach lub oddziałach dla osób uzależnionych od innych niż alkohol substancji psychoaktywnych). Dodatkowo należy wspomnieć, że oddziały takie tworzy się w zakładach karnych (13 jednostkach penitencjarnych), aresztach śledczych (13 jednostek penitencjarnych) oraz oddziałach zewnętrznych (Łódź, Strzelce Opolskie)⁵.

Mimo zauważalnego problemu związanego z odbywaniem kary pozbawienia wolności przez sprawców najcięższych przestępstw nie zdecydowano umieszczać się ich w osobnych zakładach karnych, lecz właśnie w wyodrębnionych oddziałach, które uzyskały miano oddziałów „N”, będących swoistym więzieniem w więzieniu⁶. Zlokalizowane są one wyłącznie w zakładach typu zamkniętego⁷. Dodatkowo w zakładach tych stworzono Grupy Interwencyjne Służby Więziennej, do zadań których należały m.in. konwojowanie takich osadzonych⁸. Problematyka osadzonych niebezpiecznych nie jest jednoznacznie ujmowana w przepisach oraz literaturze. Regulacje prawne dotyczące osadzonych niebezpiecznych wynikają z przesłanek historycznych. Wywodzili się oni z grupy osób, którzy z przestępstwa uczynili swój zawód lub profesję przy jednoczesnym założeniu, że osoby takie były niebezpieczne względem ogółu społeczeństwa⁹. Konieczność

³ Miesięczna informacja statystyczna październik 2023 r., <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka> (dostęp: 24.11.2023).

⁴ M. Strzelec, R. Nowacki, *Oddział mieszkalny jako fundamentalny element w bezpieczeństwie penitencjarnym – rola oddziałowego*, „The Prison System Review” 2022, nr 117, s. 278.

⁵ *Przenaczenie zakładów karnych i aresztów śledczych według stanu na dzień 23 października 2023 r.*, <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka> (dostęp: 24.11.2023).

⁶ M. Szwejkowska, *Wymogi związane z zapewnieniem bezpieczeństwa osadzonych umieszczonych w zamkniętych zakładach karnych – wybrane zagadnienia*, [w:] E. Ura, B. Sitek, T. Graca (red.), *Potrzeby jako współczesny determinant treści praw człowieka*, Józefów 2017, s. 234.

⁷ J. Nikolajew, *Izolacja a prawa i obowiązki skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych typu zamkniętego, o których mowa w art. 90 Kodeksu karnego wykonawczego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 49, s. 234.

⁸ W. Fabiszewski, *Wykonywanie zadań ochrony społeczeństwa przed sprawcami przestępstw i zabezpieczania jednostek penitencjarnych*, [w:] W. Tomaszewski, W. Fabiszewski, A. Jurkun (red.), *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa Polski*, Olsztyn 2017, s. 137.

⁹ W. Zalewski, *Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce*, Gdańsk 2015, s. 49–52.

uregulowania problematyki wynika również z sytuacji pojawienia się (po transformacji ustrojowej) nowej kategorii skazanych związanych m.in. z zorganizowanymi grupami przestępczymi oraz osobami dopuszczającymi się przestępstw związanych z porwaniami dla okupu¹⁰. Jednocześnie w ustawie Kodeks karny wykonawczy nie znajdziemy określenia osadzony niebezpieczny, lecz stwierdzenie, że jest to „skazany stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu”¹¹. W przepisach wewnętrznych Służby Więziennej znajduje się jedynie wskazanie, że osadzony niebezpieczny to ten określony przepisami kodeksowymi (art. 88a oraz 212a)¹². Według jeszcze innej definicji zawartej w przepisach wewnętrznych znaleźć można zapis, że są to „skazani oraz tymczasowo aresztowani zakwalifikowani jako skazani lub tymczasowo aresztowani stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego”¹³.

Zdaniem Teodora Bulendy oraz Ryszarda Musidłowskiego osadzonymi niebezpiecznymi będą osoby stwarzające problemy wychowawcze¹⁴. Według Marii Niełaczonej osadzonym niebezpiecznym będzie skazany zdemoralizowany, która stwarza znaczące zagrożenie wobec społeczeństwa oraz innych osób w zakładzie karnym¹⁵. Z kolei Tomasz Kalisz wskazuje, że osadzonym niebezpiecznym może być również osoba tymczasowo aresztowana, która poza znacznym stopniem demoralizacji stwarza niebezpieczeństwo dla innych osób¹⁶.

Kwalifikacja

Jak wskazuje Magdalena Całus, problematyka osadzonych niebezpiecznych sprowadza się do procesu wyodrębnienia tej grupy z ogółu populacji osadzonych. Odbywa się to na podstawie przepisów prawnych (m.in. Kodeksu karnego wykonawczego) dotyczących kwalifikacji oraz w dalszej kolejności nadawanego statusu¹⁷. Do kwalifikacji stosuje się przesłanki podmiotowe (m.in. sposób zachowania się podczas popełniania przestępstw,

¹⁰ A. Piotrowski, *Funkcjonariusze Służby Więziennej wobec aktualnej populacji osadzonych*, „Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2014, nr 3, s. 282.

¹¹ § 88a ustawy Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm.).

¹² § 2 zarządzenia nr 69/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 października 2023 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (akt wewnętrzny).

¹³ Zarządzenie nr 63/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 3 października 2023 r. zmieniające zarządzenie w sprawie określania przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych (akt wewnętrzny).

¹⁴ A. Kwieciński, *Postępowanie z wybranymi grupami wskazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Warszawa 2013, s. 22.

¹⁵ M. Niełaczonej, *Człowiek w akwarium – postępowanie z więźniami niebezpiecznymi w oddziałach o specjalnych zabezpieczeniach*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. XXXVI, s. 163.

¹⁶ T. Kalisz, *Osadzeni niebezpieczni. Procedura klasyfikacji, jej, weryfikacja oraz zakres ograniczeń*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, t. XLIII, s. 177.

¹⁷ Szerzej: M. Całus, *Kwalifikacja i weryfikacja statusu osadzonych „niebezpiecznych” – analiza rozwiązań kodeksowych w kontekście celów wykonywania kary pozbawienia wolności*, [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński, A. Nawój-Sleszyński (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności*, Wrocław 2019, s. 34.

warunki osobiste czy też stopień demoralizacji) oraz przedmiotowe odnoszące się do rodzaju popełnionego przestępstwa (np. szczególne okrucieństwo czy też użycie broni palnej)¹⁸. Procesu kwalifikacji dokonuje komisja penitencyjna z uwzględnieniem przesłanek związanych z ochroną społeczeństwa oraz bezpieczeństwem zakładu karnego. Celami szczegółowymi są: zwiększenie poziomu izolacji, wzmocnienie i wzmócenie procedur kontroli oraz potencjalna eliminacja zagrożeń ze strony najniebezpieczniejszych osadzonych¹⁹. Kwalifikacja będzie zatem procesem polegającym na grupowaniu osadzonych na podstawie określonych kryteriów i przesłanek dokonanych przez organ władzy wykonawczej²⁰. Określone są one na podstawie przepisów prawnych. Zatem za skazanego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu można uznać skazanego, który:

- 1) popełnił przestępstwo o bardzo wysokim stopniu społecznej szkodliwości, w szczególności przestępstwo:
 - a) zamachu na: niepodległość lub integralność Rzeczypospolitej Polskiej, konstytucyjny ustrój państwa lub konstytucyjne organy Rzeczypospolitej Polskiej, życie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) ze szczególnym okrucieństwem,
 - c) wzięcia lub przetrzymania zakładnika albo w związku z wzięciem zakładnika,
 - d) uprowadzenia statku wodnego lub powietrznego,
 - e) z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych albo łatwopalnych;
- 2) popełnił przestępstwo w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnianie przestępstw, zwłaszcza z uwagi na jego kierowniczą lub znaczącą rolę w grupie lub związku;
- 3) podczas uprzedniego lub obecnego pozbawienia wolności stwarzał zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego w ten sposób, że:
 - a) był organizatorem lub aktywnym uczestnikiem zbiorowego wystąpienia w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,
 - b) dopuścił się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub inną osobę zatrudnioną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym,
 - c) był sprawcą zgwałcenia, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu albo znęcał się nad skazanym, ukaranym lub tymczasowo aresztowanym,
 - d) uwolnił się lub usiłował uwolnić się z zakładu karnego lub aresztu śledczego albo podczas konwojowania poza terenem zakładu lub aresztu²¹.

¹⁸ K. Pierzchała, *Co Polacy mają wspólnego z „Milczeniem Owiec”? „Bestie” na wolności a ich „uczłowieczenie”*. *Zarys analityczno-syntetyczny problemu*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2014, nr 19, s. 64–65.

¹⁹ T. Kalisz, A. Kwieciński, *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencyjnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 1, s. 75.

²⁰ R. Podruczny, *Skazani niebezpieczni w polskiej rzeczywistości penitencyjnej – bariery i perspektywy korekcyjne*, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne konteksty wykonywania kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2020, s. 73.

²¹ Art. 88a ustawy Kodeks karny wykonawczy.

Jednocześnie, jak słusznie zauważa Grażyna B. Szczygieł, wskazania ustawy nie przesądzają o automatycznym nadaniu statusu osadzonego niebezpiecznego, lecz mają charakter wskazówek, na mocy której komisja penitencyjna podejmuje decyzje o zakwalifikowaniu osadzonego do „N”. Dodatkowo podczas podejmowania decyzji uwzględnia się m.in. właściwości i warunki osobiste skazanego oraz zachowanie po popełnieniu czynu zabronionego oraz w trakcie pobytu w zakładzie karnym, stopień demoralizacji oraz postępy w resocjalizacji²². Co istotne, komisja penitencyjna dokonuje względem osadzonego niebezpiecznego weryfikacji co najmniej raz na 3 miesiące, również na podstawie powyższych kryteriów²³.

Bariery resocjalizacyjne osadzonych niebezpiecznych

Zdaniem Moniki Ćwikły resocjalizacja osadzonych niebezpiecznych jest niemożliwa z uwagi na zbyt wiele czynników kryminogennych²⁴. Niewątpliwie sam fakt zakwalifikowania osadzonego do kategorii niebezpiecznych powoduje znaczne ograniczenia resocjalizacyjne. Nie oznacza to jednak, że nie poddaje się go oddziaływaniom o takim charakterze. Zdaniem Eweliny Januszkiewicz stosowanie wobec nich podwyższonych standardów bezpieczeństwa wpływa znacząco na zakres ich uprawnień w sposób ograniczający. Wynika to z faktu, że na pierwszym miejscu stawia się tutaj redukcję zagrożeń fizycznych, które mogą generować takie jednostki²⁵. Redukowanie zagrożeń jest jednym z zadań wynikających personelu więziennego, który zapewnia ochronę innym skazanym przed osadzonymi niebezpiecznymi, w szczególności stosującymi przemoc wobec innych skazanych²⁶. Rafał Podruczny podał obszerny katalog barier i ograniczeń procesów resocjalizacyjnych prowadzonych wobec osadzonych niebezpiecznych. Wśród nich znalazły się bariery podmiotowe wynikające z niemożności przeprowadzenia oddziaływań grupowych czy też wynikające z ograniczeń ochronnych, zaś bariery kadrowe odnoszą się do braku kwalifikacji oraz posiadanego doświadczenia zawodowego funkcjonariuszy²⁷.

Warto nadmienić, że stwarzanie zagrożenia społecznego lub poważnego zagrożenia dla bezpieczeństwa jednostki nie jest przesłanką pozwalającą wykluczyć osadzonych niebezpiecznych z możliwości realizowania przez nich oddziaływań penitencyjnych, ponieważ stałoby to w opozycji do celów kary pozbawienia wolności. Biorąc pod uwagę liczne ograniczenia ochronne, należy uznać, że efektywność takich oddziaływań jest

²² G.B. Szczygieł, *Kwalifikowanie skazanego jako „skazanego niebezpiecznego” z perspektywy rekomendacji Rady Europy i prawa krajowego*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 2(64), s. 42–43.

²³ Art. 76 ustawy Kodeks karny wykonawczy.

²⁴ M. Ćwikła, *Izolacja skazanych niebezpiecznych w polskich zakładach karnych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1, s. 16.

²⁵ Szerzej: E. Januszkiewicz, *Więźniowie niebezpieczni w izolacji penitencyjnej a bezpieczeństwo społeczne oraz bezpieczeństwo zakładów karnych*, [w:] E.M. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski (red.), *Współczesne oblicza bezpieczeństwa*, Białystok 2015, s. 323.

²⁶ A. Lewicka-Zelent, S. Huczak-Kapluk, *Przemoc w warunkach izolacji więziennej*, „Probacja” 2021, nr 1, s. 20.

²⁷ R. Podruczny, op. cit., s. 74–79.

niższa niż u ogółu populacji osób pozbawionych wolności²⁸. Wiele oddziaływań resocjalizacyjnych ze skutecznością stosowanych jest również wobec osadzonych niebezpiecznych. Jednocześnie z racji stwarzania zagrożenia dla bezpieczeństwa jednostki lub innych osób uprawnienia te realizowane są często w sposób odmienny.

Możliwości oddziaływań resocjalizacyjnych

Oddziaływania resocjalizacyjne wobec osadzonych niebezpiecznych prowadzi się na podstawie właściwych przepisów prawa. Zgodnie z nimi osadzony niebezpieczny może: uczyć się, pracować, uczestniczyć w nabożeństwach i spotkaniach religijnych, korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych (w tym realizowanych podczas spaceru), uczestniczyć w widzeniach z osobami bliskimi²⁹. Szczegółowe sposoby prowadzenia oddziaływań penitencjarnych zostały określone we właściwej Instrukcji Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Do najważniejszych jej zapisów należą: fakt posiadania wykształcenia kadry penitencjarnej o kierunku mającym zastosowanie w resocjalizacji i legitymowaniu się co najmniej 3-letnim doświadczeniem w pracy penitencjarnej; opieka penitencjarna powinna być w miarę możliwości przez ten sam personel od momentu przyjęcia na oddział do chwili jego opuszczenia przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia odpowiedniego zastępstwa dla funkcjonariuszy³⁰. Kolejny zapis dotyczy wzmoczonych oddziaływań penitencjarnych, które mają na celu zwiększenie aktywności osadzonych i maksymalne zagospodarowanie im czasu wolnego. Polegają one w szczególności na: codziennym i bezpośrednim kontakcie wychowawczym; stałej opiece psychologicznej; obejmowaniem osadzonych nauczaniem lub szkoleniem kursowym, organizowaniem form zatrudnienia; prowadzeniem intensywnych zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych czy też prowadzeniem programów obejmujących m.in. przeciwdziałaniem agresji, niwelowaniu postaw pro kryminalnych oraz programów związanych z integracją z rodziną³¹, przeciwdziałaniu uzależnieniom oraz nadużywaniem alkoholu³².

Jednocześnie należy podkreślić, że oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone w stosunku do osadzonych niebezpiecznych realizowane są po uwzględnieniu wszystkich aspektów bezpieczeństwa. Podstawą wszelkich działań jest

²⁸ E. Januszkiewicz, *Oddziaływania penitencjarne prowadzone wobec skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego w świetle obowiązujących przepisów oraz raportów CPT*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2016, nr 92, s. 100.

²⁹ Art. 88b ustawy Kodeks karny wykonawczy.

³⁰ §2 z instrukcji nr 6/17 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie zasad organizacji i warunków prowadzenia oddziaływań penitencjarnych wobec osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu śledczego lub zakładu karnego (akt wewnętrzny).

³¹ Ibidem, §4.

³² Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych (akt wewnętrzny).

wypracowanie takich rozwiązań, by osadzony niebezpieczny otworzył się i dał szansę na wdrożenie programów pomocowych³³. Jednym z najskuteczniejszych oddziaływań jest praca. Osadzeni niebezpieczni mają również możliwość jej wykonywania. Odbywa się ona wyłącznie w oddziałach mieszkalnych. Dodatkowo nie mogą oni wykonywać pracy, która mogłaby potencjalnie naruszać względy bezpieczeństwa. W tym celu ograniczono możliwość wykorzystywania niektórych przedmiotów (ostrych, metalowych, ciężkich), które wykorzystują inne grupy osadzonych³⁴.

Kolejnym oddziaływaniem o charakterze resocjalizacyjnym jest kontakt ze światem zewnętrznym w postaci widzeń. Realizowany jest z osobami bliskimi w sposób odmienny od ogółu populacji więziennej. Widzenia odbywają się wyłącznie w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt oraz pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej, niezależnie od faktu, czy mamy do czynienia ze skazanym, czy tymczasowo aresztowanym, przy czym w przypadku tymczasowego aresztowania dodatkowo powiadania się organ, wobec którego osadzony pozostaje do dyspozycji (prokuratura, sąd)³⁵. Jednocześnie izoluje się osadzonych niebezpiecznych od ogółu skazanych, w taki sposób, by widzenia odbywały się w oddzielnej sali³⁶. W odróżnieniu od pozostałych grup osób pozbawionych wolności osadzeni niebezpieczni nie mogą korzystać z możliwości dokonania zakupów z kantyny, a co za tym idzie – nie mogą spożywać artykułów żywnościowych podczas spotkań z rodziną³⁷. Warto nadmienić, że ograniczenia stosowane podczas widzeń naruszają przedmiotowe prawo do poszanowania życia rodzinnego, ponieważ realizowanie czynności związanych z kontaktem z osadzonym, uwzględniając szczególne względy bezpieczeństwa (brak kontaktu bezpośredniego, kraty, monitoring), naraża na traumatyczne doświadczenia i przeżycia dzieci więźnia zakwalifikowanego do kategorii osadzonych niebezpiecznych³⁸. Nie inaczej wygląda sytuacja dotycząca oddziaływań resocjalizacyjnych skupionych wokół możliwości uczestniczenia w mszy oraz posłudze religijnej. Osadzeni niebezpieczni, co oczywiste, mogą brać w nich udział, lecz na określonych zasadach, które determinują względny ochronne. Odbywają się w oddziałach mieszkalnych dla niebezpiecznych, wzmożone są względy bezpieczeństwa, stosuje się system monitoringu oraz zabezpieczeń techniczno-ochronnych. Jak słusznie wskazuje Jerzy Nikolajew, w przypadku osadzonych niebezpiecznych występuje ograniczona możliwość udziału w posługach religijnych, ponieważ bezpośredni kontakt z kapłanem jest niemożliwy, zaś bierne uczestnictwo w nabożeństwach (poprzez

³³ E. Ślęzak-Kawa, *Niebezpiecznych coraz mniej*, „Forum Penitencjarne” 2014, nr 3, s. 6–8.

³⁴ E. Karpuszenko, *Praca a readaptacja społeczna osadzonych*, „Prace Naukowe Akademii Jana Długosza w Częstochowie” 2017, nr 1, s. 193.

³⁵ Zob. szerzej: T. Kalisz, *Zarządzenie o zgodzie na widzenie z osobą tymczasowo aresztowaną*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2019, nr 3921, s. 53.

³⁶ A. Świergała, *Widzenia w polskim systemie penitencjarnym*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe” 2020, nr 24(1), s. 199.

³⁷ J. Hanc, „My chickens would love this!” *Nutraloaf jako przykład naruszenia prawa skazanego do otrzymywania przyzwoitego posiłku*, „Archiwum Kryminologii” 2022, nr 1, s. 23.

³⁸ E. Dawidziuk, K. Kotowska, *Nowe technologie komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii” 2021, nr 43(2), s. 156.

radiowęzeł) nie może być uznane za pełny udział tej kategorii skazanych w oddziaływaniach³⁹. Podobnego zdania jest Marek Paszkowski, wskazując, że istnieje szereg ograniczeń i dostępu do nabożeństwa ze względu bezpieczeństwa, jak również barier i technicznych możliwości (jak w Zakładzie Karnym w Barczewie, gdzie nie ma możliwości stworzenia kaplicy w oddziale dla niebezpiecznych). Zgodnie z rozwiązaniami stosowanymi w barczewskiej jednostce uczestnictwo może odbywać się na dwa sposoby, tj. w ramach posługi indywidualnej, gdzie ksiądz kontaktuje się z osadzonymi lub też za pomocą środków elektronicznych w postaci radiowęzła. Co oczywiste, w pierwszym przypadku niezbędne jest dokonanie zgłoszenia pisemnego lub ustnego zgłoszenia faktu chęci uczestnictwa w posłudze indywidualnej⁴⁰.

Wśród innych oddziaływań można wskazać programy prowadzone przez wolontariuszy Art Of Living, którymi są zajęcia relaksacyjne. Mają one charakter uzupełniający wobec terapii dla osób uzależnionych od alkoholu czy innych substancji odurzających⁴¹.

Podsumowanie

Widać wyraźnie, że tzw. osadzony niebezpieczny traktowany jest odmiennie od pozostałej populacji więziennej. Przede wszystkim stosuje się wobec tej grupy osadzonych szczególnie względy bezpieczeństwa w postaci systemu monitoringu, krat oraz innych zabezpieczeń techniczno-ochronnych. Mają one również wpływ na procesy resocjalizacyjne. Osadzeni z tej grupy mogą bowiem korzystać z możliwości oddziaływań resocjalizacyjnych, które są jednak dostosowane do wymagań bezpieczeństwa. Należy pamiętać, że status osadzonego niebezpiecznego nadawany przez komisję penitencjarną jest czasowy oraz wynika z pewnych przesłanek. Po określonym czasie należy poddać weryfikacji osadzonego, odnosząc się również do ich postępów resocjalizacyjnych. Przepisy prawne wręcz obligują kadrę penitencjarną do aktywizacji osadzonych niebezpiecznych.

W niniejszym artykule wskazano liczne przykłady aktywności stosowanych wobec osadzonych niebezpiecznych, wśród których znalazły się praca, uznawana za jedną z najbardziej skutecznych form resocjalizacji, czy też kontakt z osobami najbliższymi realizowany podczas widzeń. Co oczywiste, osadzonych niebezpiecznych nie pozbawia się możliwości udziału w innych działaniach resocjalizacyjnych, które są dostępne innym osobom pozbawionym wolności, jednak mają one bardziej charakter podmiotowy wobec wzmoczonych działań ochronnych.

³⁹ J. Nikolajew, *Wolność sumienia i religii sprawców szczególnie niebezpiecznych (art. 88a i 88b KKW)*, „Studia Prawa Wyznaniowego” 2020, t. XXIII, s. 253–257.

⁴⁰ M. Paszkowski, *Posługa duszpasterska na oddziale dla niebezpiecznych Zakładu Karnego w Barczewie*, [w:] M. Szejnkowska, K. Ryś (red.), *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, Olsztyn 2016, s. 201–202.

⁴¹ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2020, s. 93.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Całus M., *Kwalifikacja i weryfikacja statusu osadzonych „niebezpiecznych” – analiza rozwiązań kodeksowych w kontekście celów wykonywania kary pozbawienia wolności*, [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński, A. Nawój-Śleszyński (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności*, Wrocław 2019.
- Ćwikła M., *Izolacja skazanych niebezpiecznych w polskich zakładach karnych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2021, nr 1.
- Dawidziuk E., Kotowska K., *Nowe technologie komunikacji skazanych i tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym*, „Archiwum Kryminologii” 2021, nr 43(2).
- Fabiszewski W., *Wykonywanie zadań ochrony społeczeństwa przed sprawcami przestępstw i zabezpieczania jednostek penitencjarnych*, [w:] W. Tomaszewski, W. Fabiszewski, A. Jurkun (red.), *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa Polski*, Olsztyn 2017.
- Hanc J., *„My chickens would love this!” Nutraloaf jako przykład naruszenia prawa skazanego do otrzymywania przyzwoitego posiłku*, „Archiwum Kryminologii” 2022, nr 1.
- Januszkiewicz E., *Oddziaływania penitencjarne prowadzone wobec skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego w świetle obowiązujących przepisów oraz raportów CPT*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2016, nr 92.
- Januszkiewicz E., *Więżniowie niebezpieczni w izolacji penitencjarnej a bezpieczeństwo społeczne oraz bezpieczeństwo zakładów karnych*, [w:] E.M. Guzik-Makaruk, E.W. Pływaczewski (red.), *Współczesne oblicza bezpieczeństwa*, Białystok 2015.
- Kalisz T., *Osadzeni niebezpieczni. Procedura klasyfikacji, jej, weryfikacja oraz zakres ograniczeń*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, t. XLIII.
- Kalisz T., *Zarządzenie o zgodzie na widzenie z osobą tymczasowo aresztowaną*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2019, nr 3921.
- Kalisz T., Kwieciński A., *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencjarnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 1.
- Karpuszenko E., *Praca a readaptacja społeczna osadzonych*, „Prace Naukowe Akademii Jana Długosza w Częstochowie” 2017, nr 1.
- Kwieciński A., *Postępowanie z wybranymi grupami wskazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Warszawa 2013.
- Lewicka-Zelent A., Huczak-Kapluk S., *Przemoc w warunkach izolacji więziennej*, „Probacja” 2021, nr 1.
- Machel H., *Resocjalizacja penitencjarna. Istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1.
- Michalska A., Michalski D., *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2020.
- Migdał J., *Resocjalizacja skazanych – utopia czy perspektywiczne wyzwanie*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 61.

- Niełacznia M., *Człowiek w akwarium – postępowanie z więźniami niebezpiecznymi w oddziałach o specjalnych zabezpieczeniach*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. XXXVI.
- Nikołajew J., *Izolacja a prawa i obowiązki skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych typu zamkniętego, o których mowa w art. 90 Kodeksu karnego wykonawczego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020, nr 49.
- Nikołajew J., *Wolność sumienia i religii sprawców szczególnie niebezpiecznych (art. 88a i 88b KKW)*, „Studia Prawa Wyznaniowego” 2020, t. XXIII.
- Paszkowski M., *Postęga duszpasterska na oddziale dla niebezpiecznych Zakładu Karnego w Barczewie*, [w:] M. Szwejkowska, K. Ryś (red.), *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, Olsztyn 2016.
- Piotrowski A., *Funkcjonariusze Służby Więziennej wobec aktualnej populacji osadzonych*, „Edukacja dla bezpieczeństwa” 2014, nr 3.
- Pierzchała K., *Co Polacy mają wspólnego z „Milczeniem Owiec”? „Bestie” na wolności a ich „uczwolnienie”. Zarys analityczno-syntetyczny problemu*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2014, nr 19.
- Podruczny R., *Skazani niebezpieczni w polskiej rzeczywistości penitencjarnej – bariery i perspektywy korekcyjne*, [w:] S. Grzesiak (red.), *Psychopedagogiczne konteksty wykonywania kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2020.
- Strzelec M., Nowacki R., *Oddział mieszkalny jako fundamentalny element w bezpieczeństwie penitencjarnym – rola oddziałowego*, „The Prison System Review” 2022, nr 117.
- Szczygieł G.B., *Kwalifikowanie skazanego jako „skazanego niebezpiecznego” z perspektywy rekomendacji Rady Europy i prawa krajowego*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 2(64).
- Szwejkowska M., *Wymogi związane z zapewnieniem bezpieczeństwa osadzonych umieszczonych w zamkniętych zakładach karnych – wybrane zagadnienia*, [w:] E. Ura, B. Sitek, T. Graca (red.), *Potrzeby jako współczesny determinant treści praw człowieka*, Józefów 2017.
- Ślęzak-Kawa E., *Niebezpiecznych coraz mniej*, „Forum Penitencjarne” 2014, nr 3.
- Świergała A., *Widzenia w polskim systemie penitencjarnym*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe” 2020, nr 24(1).
- Zalewski W., *Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce*, Gdańsk 2015.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm.).
- Zarządzenie nr 63/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 3 października 2023 r. zmieniające zarządzenie w sprawie określania przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych.

Zarządzenie nr 69/23 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 października 2023 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

Instrukcja nr 6/17 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie zasad organizacji i warunków prowadzenia oddziaływań penitencjarnych wobec osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu śledczego lub zakładu karnego.

Źródła internetowe

Miesięczna informacja statystyczna październik 2023 r., <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>.

Przeznaczenie zakładów karnych i aresztów śledczych według stanu na dzień 23 października 2023 r., <https://www.sw.gov.pl/strona/Statystyka>.

Resocialization dangerous inmates – problems and opportunities

Summary

The article talks about resocialization of dangerous inmates, and shows definition of dangerous inmate residing in special housing unit in prison. The article points up the act thanks to which they are qualified to this type of units. Article talks about main problem of resocialization this type of inmates, and shows main tasks conducted towards inmates like work, contact with family and the others activities. Assumptions of the resocialization prove us problematic of this type of resocialization with dangerous inmates. The impact have a positive effect of qualification granted status of dangerous inmate.

Keywords: dangerous inmate, prison, resocialization, safety, qualification, Prison Service